

**Atlantic
initiative**

Center for Security and Justice Research

04
2020

NEWSLETTER

UVODNIK: PROF. DR. SEAD TURČALO

VRIJEME NEIZVJESNOSTI

INTERVJU: EDWARD P. JOSEPH

**POTREBAN NAM JE NOVI POČETAK S NOVIM LIDERSTVOM U
SAD-u, NA BALKANU, U EVROPI I SVIJETU**

PROF. DR. SELMO CIKOTIĆ

KAKO UPRAVLJATI MIGRACIJAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

SRĐAN ŠUŠNICA

SARAJEVO - MOSKVA: GLAVA U RALJAMA MEDVJEDA

DR. HARUN KARČIĆ

NAGORNO-KARABAH: OTAPANJE "ZAMRZNUTOG SUKOBA"

UVODNIK

Piše:
Prof. dr. Sead TURČALO

Vrijeme neizvjesnosti

U trenutku izlaska ovog teksta bit će okončani izbori u Sjedinjenim Državama. Neki o njima govore kao najvažnijim u američkoj historiji. Oni odmjereno smatraju da su sigurno najznačajniji u posljednje dvije decenije. Kandidati, trenutni predsjednik Donald Trump i demokratski kandidat Joseph Biden, u kampanji nude različite vizije Sjedinjenih Država i poglede na međunarodnu politiku.

ŠTA OČEKUJE BIH?

Istraživanja javnog mnijenja ukazuju na visoku vjerovatnoću pobjede demokratskog kandidata. Iskustva prethodnih izbora pokazuju da treba sačekati konačne rezultate iako anketari tvrde da su lekcije iz 2016. godine naučene i da je unaprijeđena pouzdanost rezultata istraživanja javnog mnijenja.

Donald Trump je u svom četverogodišnjem mandatu uspio kreirati obim negativne zaostavštine. Za njezino poništavanje, ako se Trump ne izbora za drugi mandat, trebat će dugotrajan i posvećen rad. Sve pukotine u američkom društvu koje su ranije egzistirale, u njegovom mandatu pretvorene su u ambis.

Stvorene su i nove polarizacije u društvu. Samo nekoliko dana pred izbore trećina ispitanika u SAD-u vjeruje u mogućnost građanskog rata u sljedećih pet godina. Istraživanje YouGova pokazuje da čak 56 posto glasača smatra da će u postizbornom periodu doći do rasta nasilja.

Neke savezne države, poput Georgije, Michigana, Pennsylvanije, Wisconsin i Oregon, suočene su s visokom rizikom od nasilnih akcija Trumpovih sljedbenika. Proizvodnjom straha, *instrumentalizacijom* Ministarstva pravde, pokušajima opstrukcije glasanja poštom i dovođenjem u pitanje legitimiteta izbora u kojim bi ishod bio negativan po njega, Trump je kreirao stanje u kojem mnogi tvrde da predstavlja najveću prijetnju američkoj demokraciji nakon Drugog svjetskog rata.

Trumpova pobjeda značila bi nastavak opadanja američkog globalnog liderstva, potpunog urušavanja višedecenijskog transatlantskog savezništva i dezintegracije značajnih međunarodnih institucija. Znanstvenici poput Erica Posnera upozoravaju i na

TEROR NAD EVROPOM

U trenutku dok završavamo ovaj broj Newslettera Atlantske inicijative Evropa ponovo krvari. Serija napada, koje je policija okvalifikovala kao terorističke, duboko je potresla Stari kontinent.

U dva napada krajem oktobra u Francuskoj ubijene su tri osobe, dok ih je više ranjeno. Svojom brutalnošću šokirali su svijet. Usljedili su u trenutku kada se Francuska još uvijek oporavljala od ubistva gimnazijskog profesora Samuela Patyja, kojeg je 18-godišnji napadač čečenskog porijekla dekapitirao jer je učenicima pokazivao karikature poslanika Muhammeda.

Ovi napadi podsjetili su svjetsku javnost na one iz 2015. i 2016. godine koji su u Francuskoj također ostavili brojne žrtve.

Uvečer 2. novembra u Beču je također došlo do krvoprolića, koje je započelo u blizini sinagoge u središtu grada, nedaleko od Schwedenplatz. Ubijena su tri prolaznika i jedan napadač, dok je u bolnice s ozljedama prebačeno najmanje 15 ljudi, sedmero u teškom stanju. Među lakše ranjenima je i Bosanka Belma Musić.

U trenutku nastanka ovog teksta austrijska i francuska policija još istražuju posljednje terorističke napade u objema zemljama, no austrijske vlasti su ubrzo potvrdile

da je napadač u Beču bio motiviran ideologijom dawle (tzv. Islamska država – al-Dawla al-Islamiya fil Iraq wa'al-Sham).

Profesor Vlado Azinović izjavio je da su bili naivni svi koji su vjerovali da će fizičkim uništenjem posljednjeg uporišta tzv. Islamske države u martu 2019. nestati i ideološki narativ dawle.

Francuski predsjednik Emmanuel Macron izjavio je da je Francuska napadnuta, te "da neće odustati od svojih vrijednosti". U isto vrijeme islamski svijet iznosio je kritike na račun francuskog državnika.

U zemljama Bliskog istoka traje bojkot francuskih proizvoda upravo zbog Macronovih izjava s početka oktobra da je "islam religija koja je u krizi širom svijeta" te navodne podrške objavljivanju karikatura poslanika Muhammeda.

Profesor Azinović je konstatirao da ovi slučajevi nameću novu spoznaju da je "reaktivacija" ovih krugova sada "potaknuta istupima i retorikom političkih čelnika koja proteklih dana dominira javnim prostorom na globalnom planu i koja je, izgleda, mogla poslužiti kao okidač".

Pitanjem nove eskalacije terorizma u Evropi bavit ćemo se u narednom broju Newslettera kroz analize stručnjaka.

mogućnost diktature jer Trump, svjestan činjenice da mu je to posljednji mandat, može bez zadržke krenuti u destrukciju demokratskih normi i vladavine prava u Sjedinjenim Državama.

Trampizam je postao nova ideologija Republikanske partije, koja prvi put od 1854. godine nije čak ni prezentirala svoj politički program za naredne četiri godine.

Ovaj pesimistični scenarij, ako se istraživanja javnog mnijenja obistine, mogao bi biti djelomično spriječen pobjedom Josepha Bidena. Djelomično, s obzirom na to da trenutni predsjednik nije iskazao namjeru da mirno izvrši tranziciju vlasti, pozivajući i neke od radikalnih desničarskih organizacija da budu spremni u slučaju pobjede demokratskog kandidata.

Bidena bi u slučaju pobjede očekivao težak zadatak stabiliziranja unutrašnjih društvenih prilika u Sjedinjenim Državama. Na međunarodnom nivou, koji je iz perspektive vanjskih posmatrača interesantniji, novog američkog predsjednika očekuje obnova transatlantskih odnosa i suočavanje sa strukturalnim promjenama koje su se desile.

Ponovno povezivanje s transatlantskim saveznicima, obnova članstava i međunarodnih obaveza koje je Trump unilateralno napustio označili bi i vraćanje strukture međunarodnom poretku. Bidenov vanjskopolitički pristup, sudeći po njegovom djelovanju u posljednje četiri decenije, zasnovan je na klasičnom liberalnom kooperativnom pristupu.

Međutim, okolnosti su značajno promijenjene. Trumpovim odustajanjem od globalnog liderstva SAD-a, multipolarnost je postala kompleksnija, Kina i Rusija asertivnije, globalne institucije slabije, a ideja o povratku svijeta vestfalskog suvereniteta izglednija.

Sve ovo su izazovi s kojima se nova administracija mora suočiti.

Šta bi onda različiti ishodi američkih izbora značili za Bosnu i Hercegovinu? Može li nam biti svedjedno ko će 20. januara 2021. položiti predsjedničku zakletvu?

Ovdje bismo trebali razlikovati praktični i simbolički značaj ishoda američkih izbora. Pritom treba imati na umu da simbolika s protokom vremena može oblikovati i praksu.

U simboličkom smislu, ostanak Trumpa u Bijeloj kući poslao bi poruku da će trend povlačenja Sjedinjenih Država iz globalne arene biti nastavljen. To je u posljednje četiri godine dalo značajan zamah drugim međunarodnim akterima u regiji i ojačalo secesionističku i iredentističku retoriku u Republici Srpskoj, uz neskrivenu rusku podršku.

Dodatne četiri godine administracije koja je postala uzorom radikalne desnice i populista širom Evrope doprinijele bi novom zamahu antisuverenitetskih i etnonacionalističkih snaga u Bosni i Hercegovini, s krajnjim ciljem destrukcije države.

NOVA POLITIKA

Bidenova pobjeda, s obzirom na njegovo ponašanje devedesetih godina, simbolički bi osnažila transformativne snage, koje teže prevazilaženju dejtonskih ograničenja države. U praktičnom smislu ta simbolička poruka mogla bi kod političkih aktera koji nastoje potpuno imobilizirati državu Bosnu i Hercegovinu probuditi osjećaj bezizlaznosti. To bi ih moglo potaći na potpunu blokadu države, koja se već potihlo najavljuje posljednjih dana.

Iz te perspektive treba čitati i najavljenju posjetu ministra vanjskih poslova Ruske Federacije Sergeja Lavrova, koju analiziramo u ovom broju. Ruska proaktivna prevencija bilo kakve funkcionalne reforme Bosne i Hercegovine koja bi bila potaknuta akumuliranim dejstvom dvaju simboličkih događaja – 25. godišnjice potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma i mogućeg ulaska u Bijelu kuću predsjednika koji snažno podržava suverenitet, teritorijalni integritet i euroatlantske integracije Bosne i Hercegovine, pokazuje da nije svejedno ko sjedi u Bijeloj kući.

Obnova strukturalnih temelja transatlantskih odnosa, kojima teži Biden, imala bi pozitivne dugoročne efekte na Bosnu i Hercegovinu. Olakšala bi sinhronizaciju djelovanja Evropske unije i Sjedinjenih Država, efikasnije odvrćala maligne međunarodne utjecaje u Bosni i Hercegovini i stvorila kontratežu rastućem etnonacionalnom autoritarizmu u zemlji i regiji.

Ono što bi Bosna i Hercegovina trebala da uradi jeste da formalnim i neformalnim djelovanjem izađe ususret toj potencijalno novoj politici zapadne divizije međunarodne zajednice jer ona sama neće pokucati na vrata da obavi posao. ■

Edward P. Joseph, profesor američkog Univerziteta John Hopkins i vanjskopolitički analitičar

Potreban nam je novi početak, s novim liderstvom u SAD-u, na Balkanu, u Evropi i svijetu

JOSEPH: STAGNACIJA TOLIKO DUGO TRAJE DA JE OPASNA

(FOTO: OSCE)

Piše: Atlantska inicijativa

Dva mjeseca nakon potpisivanja Sporazuma o normalizaciji ekonomskih odnosa između Kosova i Srbije odjek najavljenog "velikog *deala*" istopio se. Skoro da se više i ne spominje.

Balkanska politička svakodnevica okrenula se novim temama. Hoće li Sporazum zadržati put? Ima li važnost za dijalog Beograda i Prištine? Kolika mu je uopće "težina"?

O ovome u intervjuu za Atlantsku inicijativu govori Edward P. Joseph, profesor američkog Univerziteta John Hopkins koji je proveo nekoliko godina radeći

na Balkanu, između ostalog kao zamjenik šefa Misije OSCE-a na Kosovu. Služio je u Bosni i Hercegovini za vrijeme rata, kao i na Kosovu i u Sjevernoj Makedoniji.

Edward P. Joseph neprofitni je lider i vanjskopolitički analitičar. Specijaliziran je za upravljanje konfliktima i ima ogromno iskustvo na terenu. Objavljivao je u gotovo svim velikim izdanjima, uključujući *Foreign Affairs*. Njegov tekst "The Balkans, Interrupted" izabran je među najboljim u 2015. godini.

Joseph je bio na čelu Izvršnog direktorata Instituta za aktuelne svjetske poslove u Washingtonu, kao

prvi vanjski lider fondacije u njenom gotovo stoljetnom postojanju. Trenutno je izvršni direktor Nacionalnog vijeća za američko-libijske odnose.

Doktorirao je na Pravnom fakultetu Univerziteta Virginia, a BA i MA stekao na Univerzitetu Johns Hopkins i njegovoj Školi za napredne međunarodne studije, gdje i predaje. Prošao je obuku za helikopterskog pilota i rezervista je američke vojske.

Služio je u okviru NATO snaga u Bosni i Hercegovini.

SLOM U WASHINGTONU

Atlantska inicijativa: Profesore Joseph, u tekstu "Kako je Donald Trump izgubio Balkan", a koji ste pisali za ugledni *Foreign Policy*, konstatirate da je diplomatija vođena pod geslom "ne vidimo zlo", koju provodi američka administracija Donalda Trumpa na Zapadnom Balkanu, proizvela opasan rasplet događaja u regiji. Kakve posljedice ostavlja taj svojevrsni geopolitički eksperiment na trusnom Zapadnom Balkanu, ali i po dugoročne strateške interese Sjedinjenih Američkih Država? Koliko je Trumpova administracija, na koncu, svjesna navedenih posljedica?

Edward P. Joseph: U svom prošlosedmičnom članku za časopis *Foreign Policy* konkretno sam objasnio kako je ukupno fokusiranje ove administracije na ekonomske eksperimente i omalovažavanje političkog angažmana svjedočilo ozbiljnom pogoršanju situacije unutar/između šest država: Srbije, Kosova, Crne Gore, Sjeverne Makedonije, Bugarske i Bosne i Hercegovine.

Neposredne posljedice su daljnje pogoršanje odnosa i povećani rizici od sukoba. Trumpova administracija je toliko usredotočena na to da diplomatiju na relaciji Srbija – Kosovo proglasi "uspjehom" Bijele kuće da odbija prozvati Srbiju zbog nečuvenog ponašanja.

Odnosi između Srbije i Kosova su gori, a ne bolji nakon septembarskog "dogovora". Isto se odnosi na udvaranje Bugarskoj dok Sofija bezobzirno povećava pritisak na Skoplje oko pitanja identiteta. Poput ozloglašene izjave Jamesa Bakera ("Mi nemamo psa u toj borbi"), i Trumpova administracija zadržava *laissez-faire* stav. Iznenaduje li onda što je, dva dana nakon što je Bugarska od Washingtona primila još pohvala zbog posvećenosti NATO savezu, bugarski

ministar odbrane Karakačanov zaprijetio upotrebom vojne sile protiv drugog NATO saveznika, Sjeverne Makedonije?

Trumpova administracija se ovim ozbiljno odriče odgovornosti. Rusija je itekako zadovoljna zbog nesuglasica između NATO saveznika, a tenzije između Srbije i Kosova rastu – da ne spominjem prorusku, prosrpsku vladu koja je protiv NATO-a (u pozadini) i tenzije u BiH. Ne, ne vjerujem da je Trumpova administracija svjesna posljedica – i to ne treba nikoga iznenaditi. Trump je potpuno zaokupljen proglašavanjem uspjeha – uključujući i u vrijeme pandemije – ali bez pravog osnova.

Atlantska inicijativa: U septembru 2020. američki predsjednik Donald Trump u Bijeloj kući ugostio je srbijanskog predsjednika Aleksandra Vučića i kosovskog premijera Avdullaha Hotija, gdje su potpisali Sporazum o normalizaciji ekonomskih odnosa koji bi vodio uspostavljanju zračnih, željezničkih i cestovnih veza između Beograda i Prištine. Predsjednik Trump, koji je također potpisnik, nazvao je ovaj dokument "historijskim". Po Vašem mišljenju, koji je značaj Sporazuma? Šta on praktično znači za Kosovo i Srbiju, a šta za susjedne zemlje?

Edward P. Joseph: Najprije pogledajmo region. Budući da toliko ljudi, uključujući mlade, napušta Balkan, presudno je razviti ekonomiju i otvoriti radna mjesta. Također smatram da je rješavanje otvorenih političkih pitanja – onih koja su otvorena duže od dvije decenije – ključno za razvoj ekonomije.

Za Kosovo je otežavajuća činjenica to što nije u potpunosti priznato. Srbija je također onemogućena neriješenim kosovskim pitanjem, nemoćna da se istinski odmakne od ostavštine devedesetih. Ovaj problem se trebao već odavno riješiti. Ne mislim da je dobra ideja nastaviti ga odgađati ili, kako je to uradila Trumpova administracija, izbjegavati ga.

Drugo, teorija je da bi ova opredijeljenost Washingtona ekonomiji olakšala put za politički kompromis. Evo, u septembru se slavilo i u Beogradu i u Prištini. A šta se zapravo desilo između Beograda i Prištine? U jeku diplomatije Trumpove administracije vidjeli smo možda najgoru retoriku još od ranog poratnog perioda.

Ne trebam ponavljati šta je rekao srbijanski ministar odbrane, i to u naslovu zvanične komunikacije Ministarstva odbrane. Ne moram ponavljati mračnu opasku srbijanskog ministra vanjskih poslova o pitanju nestalih osoba, što je prvo pitanje o kojem se raspravlja u okviru dijaloga.

To su sramotne primjedbe. I to nisu izuzeci, netipične vrijednosti; ovdje se radi o kontekstu i on je u potpunosti suprotan onome koji je Trumpova administracija prikazala kao "historijsku prekretnicu". Više liči na "slom", a razgovori u Bruxellesu su doista propali.

Treće, ne mislim da je uredu samo kritizirati ono što drugi pokušavaju uraditi ako niste spremni ponuditi rješenje. Ja sam to uradio uoči razgovora u Bijeloj kući prošlog mjeseca.

Moj tekst u *Foreign Policyju* (na linku <https://foreignpolicy.com/2020/09/03/trump-has-a-fix-for-kosovo-hes-ignoring-it/>) iznosi cjelovit prijedlog za rješenje kosovskog spora – na način koji štiti temeljne interese obiju strana.

Zasniva se na realnosti: činjenica je da ruski (i kineski) veto o Kosovu u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih

nacija omogućava Srbiji da izbjegava ozbiljne pregovore i pregovore na visokom nivou s Kosovom.

Zasniva se na pridruženju Kosova NATO-u, što bi zauzvrat oslobodilo Srbiju toga da ga hoće podijeliti. Umjesto toga, za Srbiju bi bili napravljeni jednaki uvjeti – potpomognuti od SAD-a i EU – da se konačno fokusira na obezbjeđenje statusa Srba na cijelom Kosovu umjesto pokušaja da podijeli zemlju. To je realističan pristup jer Sjedinjene Američke Države te Španija, Slovačka, Rumunija, Grčka i druge zemlje članice EU dijele zajedničke zabrinutosti. SAD i EU mogu se pozabaviti tim brigama. A Kosovo i Srbija, kao i ostatak regiona, uključujući Bosnu i Hercegovinu, mogli bi konačno krenuti naprijed.

WASHINGTON I BRUXELLES

Atlantska inicijativa: Nakon Washingtona Hoti i Vučić uputili su se u Bruxelles, gdje Evropska unija posreduje u razgovorima između Kosova i Srbije duže od decenije. Prema nekim analitičarima, EU nije ozbiljno shvatila Sporazum iz Bijele kuće. Može li ovaj dokument pomoći EU u postizanju boljih rezultata u medijaciji? Bruxelles je insistirao na novoj dinamici i postizanju konačnog dogovora o normalizaciji

PRESUDNO JE RAZVITI EKONOMIJU I OTVORITI RADNA MJESTA

odnosa u roku od "nekoliko mjeseci, a ne godina". Da li je to realno?

Edward P. Joseph: Što se tiče pregovora koje predvodi EU, na trenutak su zapeli na pitanju Asocijacija/Zajednice srpskih općina. U bilo kojim pregovorima važno je zaobići prekid – primjerice, kada jedna strana insistira na razgovoru o nekom pitanju, a druga strana to odbija.

To se postiže dogovaranjem redoslijeda rasprave o problemima. Ipak, u većini pregovora, uključujući i ove, nisu sva pitanja jednako teška ili sporna. Pitanje nestalih osoba bilo je dobar start jer su među nestalima i Srbi i Albanci; obje strane imaju interes da se to pitanje riješi. Ne znam šta se tu desilo: da li je postojao dogovoren redoslijed ili nije.

Što se tiče mogućnosti da EU uspije postići međusobno priznanje (ili kako to zovu "normalizacija"), teško mi je vidjeti kako bi trenutni pristup mogao voditi tom cilju važnom za sve. I zato sam ponudio svoju alternativu.

Atlantska inicijativa: Mogli su se čuti komentari da je glavni cilj Trumpove administracije bio javni spektakl, a ne provediv dogovor koji bi normalizirao odnose Kosova i Srbije. Kako u ovom trenutku "stoji" priča o formalnom priznanju Kosova?

Edward P. Joseph: Isti odgovor. Ne vidim put kojim se to postiže i zbog toga sam prošlog mjeseca u *Foreign Policyju* objavio svoj alternativni prijedlog.

Atlantska inicijativa: Kakvom ocjenjujete saradnju Washingtona i Bruxellesa u pogledu odnosa Srbije i Kosova?

Edward P. Joseph: Pregovori o Kosovu dovoljno su teški i bez dodatnih komplikacija Trumpove administracije u nekakvom takmičenju s EU. Nije riječ o "dokumentu" koji je spisak uporednih izjava ili obaveza, riječ je o dosljednoj transatlantskoj strategiji.

Evropska unija upravo je objavila svoj ekonomski i investicijski plan za Zapadni Balkan vrijedan devet milijardi eura. Koliko tu ima podudarnosti? Da je Washington saradivao s Bruxellesom, koliko bi se elemenata tu moglo doraditi i poboljšati umjesto što se bavio bizarnim takmičenjem.

Atlantska inicijativa: Šta je s Izraelom u ovom slučaju? Da li se ovim najavljuju promjene u nekim

odnosima na Bliskom istoku? Washington je najavio Sporazum između Kosova i Srbije samo 22 dana nakon prijelomnog sporazuma o normalizaciji odnosa između Izraela i Ujedinjenih Arapskih Emirata, a nakon toga je isti dogovor najavljen i između Izraela i Bahreina. I Beograd i Priština opredijelili su se za uspostavljanje odnosa s Izraelom, a Priština je označena kao "prva zemlja s većinski muslimanskim stanovništvom" koja će otvoriti ambasadu u Izraelu.

Edward P. Joseph: Ovdje nije pravo pitanje šta se dešava na Bliskom istoku. Ni Srbija ni Kosovo nisu tamo igrači, čak ni s deklarativnim najavljivanjem svojih ambasada u Jerusalemu. Pitanje jeste kako element Izraela unapređuje odnose između Srbije i Kosova? Mnogi su pozvali Izrael da prizna Kosovo i sada se čini da se to dešava, i obrnuto. Tek ćemo vidjeti šta sve ovo znači za spor između Beograda i Prištine.

OPASNA STAGNACIJA BIH

Atlantska inicijativa: Izgleda da je Sporazum Kosovo – Srbija omogućio diplomatsku pobjedu predsjedniku Trumpu uoči izbora u novembru. Možemo li očekivati da će se zadržati kontinuitet američke politike prema Balkanu?

Edward P. Joseph: Kao što sam istakao, iza "historijske prekretnice" uslijedio je slom: pregovori između Srbije i Kosova su blokirani; retorika između Beograda i Prištine je toksična; a obaveze su neodređene i uglavnom nerealizirane. Pogledajte šta je Beograd rekao o obavezi da se ne koriste "nepouzdani posrednici" za 5G mrežu. Predsjednik Vučić i premijerka Ana Brnabić nisu htjeli odbiti Kineze. Čuli smo poricanja o tome šta to zapravo znači.

Potreban nam je novi početak, s novim liderstvom u SAD-u, na Balkanu, u Evropi, u svijetu.

Atlantska inicijativa: Za kraj, ako biste mogli odgovoriti na još jedno pitanje: Bosna i Hercegovina u novembru obilježava godišnjicu potpisivanja Dejtonskog sporazuma. Nakon 25 godina, koliko smo napretka postigli?

Edward P. Joseph: Da odgovorim na vaše posljednje pitanje... Nemoguće je u istoj rečenici koristiti riječ "napredak" i "Bosna i Hercegovina" a biti ozbiljan. Stagnacija toliko dugo traje da je opasna. ■

Kako upravljati migracijama u Bosni i Hercegovini

MINISTAR CIKOTIĆ: JAČANJE INSTITUCIJA DRŽAVE BIH

Piše: Prof. dr. Selmo Cikotić

UVOD

Migraciono-izbjeglička kriza, odnosno masovni migracioni tokovi na zapadnobalkanskoj ruti počeli su u drugoj polovini 2015. i trajali su do 8. marta 2016. godine, kada je navedena ruta zatvorena.

Zapadnobalkanska ruta za organizirani i kontrolirani prolazak migranata je zatvorena, ali je otvoren prostor za nezakonite migracije, kao i za djelovanje kriminalnih mreža, s posebnim akcentom na krijumčarenje, pa i trgovanje ljudima. Kao rezultat navedenih migracionih kretanja, Bosna i Hercegovina se u četvrtom kvartalu 2017. godine susrela s masovnim nezakonitim ulaskom migranata na

svoju teritoriju, a trend nezakonitog ulaska pojačan je u 2018. i 2019. godini.

Pandemija COVID-19 utjecala je da se u 2020. godini od druge polovine marta do juna nezakonita migraciona kretanja na evropskim rutama značajno smanje. Međutim, od juna 2020. godine zapadnobalkanska ruta postaje ponovo aktivna.

BORBA ZA KONTROLU MIGRACIJA

Kako bi se Bosna i Hercegovina što uspješnije borila protiv nezakonitih migracija i kako ne bi postala

MIGRANTI U BIH: SIGURNOSNI I HUMANITARNI ASPEKT
(FOTO: MUSTAFA ÖZTÜRK – ANADOLU AGENCY)

svojevrsan *hot spot* za nezakonite migrante, što bi moglo dovesti do velikih humanitarnih i sigurnosnih problema, Ministarstvo sigurnosti BiH je pripremilo a Vijeće ministara BiH usvojilo 8. februara 2018. informaciju s definiranim prioritetima Bosne i Hercegovine u području migracija i azila.

Navedeni prioriteti, koje je usvojilo Vijeće ministara BiH kao odgovor Bosne i Hercegovine na izazove u području migracija i azila, također korespondiraju s inicijativama odnosno mjerama koje je Evropska komisija definirala u strategiji za "Vjerodostojnu perspektivu proširenja i pojačanu saradnju EU-a sa Zapadnim Balkanom", donesenu 6. februara 2018. godine.

Jedna od šest inicijativa, odnosno posebnih mjera koje će EU poduzeti sljedećih godina kako bi dala potporu transformaciji Zapadnog Balkana u područjima od zajedničkog interesa, odnosi se na veću saradnju u području sigurnosti i migracija.

Kako je navedeno u dokumentu Evropske komisije strateška i operativna saradnja na Zapadnom Balkanu u pogledu migracija i upravljanja granicama od ključnog je značaja.

Saradnja u području sigurnosti i migracija uključuje osiguravanje pristupa međunarodnoj zaštiti, razmjenu relevantnih informacija (npr. analize rizika), povećanu kontrolu granica, osiguravanje učinkovite provedbe politika ponovnog prihvata i vraćanja te borbu protiv nezakonitih migracija i krijumčarenja migranata. Ova saradnja u perspektivi podrazumijeva i jačanje međunarodne i regionalne saradnje te daljnju konsolidaciju kapaciteta za upravljanje granicama i migracijama.

Ministarstvo sigurnosti BiH u saradnji s nadležnim institucijama i agencijama poduzima svakodnevne aktivnosti u skladu s Akcionim planom hitnih mjera te zaključcima Predsjedništva BiH, Vijeća ministara BiH i Koordinacionog tijela za pitanja migracija u Bosni i Hercegovini.

Iako nadležne institucije i agencije kontinuirano, u skladu s nadležnostima i mogućnostima, provode definirane aktivnosti, a Operativni štab za pitanja migracija u Bosni i Hercegovini prati i koordinira provođenje tih aktivnosti, situacija na terenu se konstantno usložnjava.

Upravljanje masovnim nezakonitim migracijama zahtijeva efikasnu saradnju i koordinaciju svih mjerodavnih državnih tijela u Bosni i Hercegovini, te je Ministarstvo sigurnosti u sklopu svojih aktivnosti u drugoj polovini 2020. godine poduzelo čitav niz koraka i uspostavilo komunikaciju sa svim relevantnim državnim institucijama i međunarodnim partnerima.

Prvi korak napravljen je obilaskom Unsko-sanskog kantona i Kantona Sarajevo, analiziranjem situacije na terenu te pokretanjem određenih aktivnosti za upravljanje migrantskom krizom. Održan je i niz sastanaka, uključujući i internetske platforme, te telefonskim putem i ličnim susretima s komesarom za proširenje Oliverom Varhelyijem, komandantom EUFOR-a u BiH generalmajorom Reinhardom Trischakom, šefom Delegacije EU u BiH i specijalnim predstavnikom EU u BiH Johannom Sattlerom, komandantom NATO štaba u BiH generalom Williamom J. Edwardsom. Organizirani su i sastanci s predstavnicima EU, OSCE-a, UNHCR-a, UNDP-ja, IOM-a, RCC-a i ambasadorima i zamjenicima ambasadora (Sjedinjene Američke Države, Austrija, Saudijska Arabija, Nizozemska, Pakistan, Velika Britanija, Italija, Norveška, Njemačka, Turska, Japan, Slovenija, Švedska) te ministrima unutrašnjih poslova Austrije i Švedske.

ZAŠTITA DRŽAVNE GRANICE

Na sastanku predstavnika Ministarstva sigurnosti BiH s komesarom za proširenje Oliverom Varhelyijem komesar je najavio da će za nabavku opreme za zaštitu granice biti izdvojeno 1,5 miliona eura. Komesar Varhelyi je upoznat s mjerama koje Bosna i Hercegovina poduzima u cilju bolje kontrole i nadzora granice, sprečavanja ilegalnih migracija te humanitarnog zbrinjavanja ilegalnih migranata.

Ministarstvo sigurnosti je rješavanju problema boravka i kretanja migranata na prostoru Unsko-sanskog kantona dalo puni prioritet. Zato su sastanci s premijerom USK-a i gradonačelnikom Bihaća imali izuzetnu važnost. Pored toga, poklanjana je potrebna pažnja i radu Udarne grupe za borbu protiv trgovine ljudima i organiziranih ilegalnih migracija organizirane od glavne tužiteljice Tužilaštva BiH.

Nekoliko stručnih kolegija ministra sigurnosti sa svim direktorima upravnih jedinica unutar Ministarstva

sigurnosti također se bavi ovim problemima. Tim Ministarstva sigurnosti BiH je s direktorom Granične policije BiH i komandantom EUFOR-a obišao općinu Zvornik i granični prijelaz Karakaj.

Ministarstvo sigurnosti započelo je aktivnosti na uvezivanju svih institucija i sigurnosnih agencija u skladu s njihovim nadležnostima na planu zaštite granice Bosne i Hercegovine, očuvanja javnog reda i mira te zaštite lične i imovinske sigurnosti građana Bosne i Hercegovine, kao i jačanja vertikalne i horizontalne koordinacije svih nadležnih struktura za upravljanje nezakonitim migracijama radi što potpunije kontrole kretanja i boravka u odnosu na status stranaca koji su nezakonito ušli na teritoriju Bosne i Hercegovine.

Definira se i ostvaruje potpuna saradnja i koordinacija sa svim međunarodnim organizacijama u Bosni i Hercegovini koje su uključene u aktivnosti sa strancima koji su nezakonito ušli u Bosnu i Hercegovinu, te se radi na proširenju i obezbjeđenju adekvatnog smještaja kako bi se migrante izmjestilo izvan naseljenih i urbanih sredina u za to posebno izgrađene objekte. Jedan od prioriteta je i intenziviranje saradnje s tužilaštvima i sudovima radi procesuiranja osoba odgovornih za krijumčarenje migranata.

Nezakonit ulazak migranata iz Srbije i Crne Gore na teritoriju Bosne i Hercegovine, koji je počeo u četvrtom kvartalu 2017, nastavljen je u rastućem trendu i u 2018. i 2019. godini. U odnosu na prva dva mjeseca 2020. godine, od sredine marta do juna 2020. zabilježen je pad broja nezakonitih ulazaka migranata na teritoriju naše zemlje. Nakon navedenog tromjesečnog *lockdown* perioda u junu 2020. bilježi se povećanje broja migranata koji nezakonito ulaze na teritoriju bosanskohercegovačke države. U 2018. godini Službi za poslove sa strancima prijavljena su ukupno 23.902 nezakonita migranta.

Od ukupno 23.902 prijavljena nezakonita migranta namjeru za podnošenje zahtjeva za azil u Bosni i Hercegovini u 2018. godini iskazalo je 22.499 osoba. Zahtjev za azil podnijelo 1.567 osoba, ili sedam posto osoba od ukupnog broja iskazanih namjera za podnošenje zahtjeva za azil u 2018. godini.

NAJVEĆI BROJ EKONOMSKIH MIGRANATA
(FOTO: DW)

U 2019. godini Službi za poslove sa strancima prijavljena su ukupno 29.302 nezakonita migranta, što predstavlja povećanje od 23 posto u odnosu na 2018. godinu, kada su prijavljena ukupno 23.902 nezakonita migranta. Od ukupno 29.302 nezakonita migranta prijavljena Službi za poslove sa strancima namjeru za podnošenje zahtjeva za azil u Bosni i Hercegovini iskazalo je 27.769 osoba. Zahtjev za azil podnijele su 784 osobe, ili tri posto osoba od ukupnog broja osoba koje su iskazale namjeru za podnošenje zahtjeva za azil u Bosni i Hercegovini.

U usporedbi s 2018. godinom broj iskazanih namjera za azil povećan je za 23 posto, dok je broj podnesenih zahtjeva za azil smanjen za 50 posto.

EKONOMSKI MIGRANTI

Znatno manji broj podnesenih zahtjeva za azil u odnosu na broj iskazanih namjera za azil karakterističan je i u 2019, kao i u 2018. godini. U periodu januar – oktobar 2020. godine Službi za poslove sa strancima prijavljena su ukupno 14.203 nezakonita migranta, što predstavlja smanjenje od 35 posto u odnosu na isti period 2019. godine, kada je prijavljeno ukupno 18.399 nezakonitih migranata, a što je uzrokovano mjerom ograničenja kretanja koje su poduzele države regije i Evropske unije uslijed pandemije bolesti COVID-19.

Od ukupno 14.203 nezakonita migranta prijavljena Službi za poslove sa strancima namjeru za podnošenje zahtjeva za azil u Bosni i Hercegovini iskazalo je 13.360 osoba. Zahtjev za azil je podnijelo 219 osoba, ili dva posto osoba od ukupnog broja osoba koje su iskazale namjeru za podnošenje zahtjeva za azil u BiH. Podaci o državljanstvu uzimaju se na osnovu izjave migranata koji su nezakonito ušli na teritoriju Bosne i Hercegovine jer oni u većini slučajeva nemaju putne ili bilo kakve druge identifikacijske dokumente.

Iz evidencije Službe za poslove sa strancima BiH vidljivo je da su u 2019. godini državljani Pakistana najzastupljeniji među migrantima u Bosni i Hercegovini. Slijede državljani Afganistana, Iraka, Maroka, Sirije, Bangladeša, Alžira, Irana, Egipta te Indije. Posebno naglašavamo da je u 2019. godini u odnosu na 2018. došlo do povećanja učešća u ukupnom broju nezakonitih migranata državljana Egipta, Maroka, Bangladeša, Alžira te Eritreje.

U prvih osam mjeseci 2020. godine Službi za poslove sa strancima prijavljen je najveći broj državljana Afganistana. Drugi po broju su državljani Pakistana, nakon njih slijede državljani Bangladeša, Maroka i Iraka.

Uzimajući u obzir da su državljani Pakistana najzastupljeniji među migrantima, Vijeće ministara BiH utvrdilo je Prijedlog sporazuma o readmisiji između

Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i Vlade Islamske Republike Pakistan te Prijedlog protokola između Ministarstva sigurnosti BiH i Ministarstva unutrašnjih poslova Islamske Republike Pakistan o implementaciji ovog sporazuma.

Zaključivanjem ovog sporazuma Bosna i Hercegovina i Pakistan potvrđuju spremnost da se uključe u međunarodne akcije sprečavanja nelegalne migracije jer se Sporazumom reguliraju pitanja prihvata vlastitih državljana, državljana trećih država i osobe bez državljanstva koje borave na teritoriji ugovorne strane u suprotnosti s njihovim zakonima.

Također se intenzivno radi na iniciranju sporazuma o readmisiji s još sedam država s najvećim brojem migranata zastupljenih u Bosni i Hercegovini. Struktura državljanstava među nezakonitim migrantima jasno pokazuje da su osobe koje nezakonito ulaze na teritoriju Bosne i Hercegovine uglavnom ekonomski migranti, kao i da se trend ekonomskih migracija povećava.

Posebno je izražen problem u realizaciji skraćenog postupka po Sporazumu između Vijeća ministara BiH i Vlade Republike Srbije o predaji i prihvatu lica čiji je ulazak ili boravak nezakonit i Sporazumu između Vijeća ministara BiH i Vlade Crne Gore o vraćanju i prihvatu osoba čiji je ulazak i boravak nezakonit.

VRAĆANJE MIGRANATA U BOSNU I HERCEGOVINU

Također je evidentirano da policijski službenici Ministarstva unutrašnjih poslova Hrvatske vraćaju migrante s teritorije Hrvatske na teritoriju Bosne i Hercegovine, ne poštujući odredbe sporazuma o readmisiji. Za realizaciju prisilnog povratka iz Bosne i Hercegovine nedostaju i kapaciteti zatvorenog tipa za smještaj imigranata koji nezakonito borave na teritoriji Bosne i Hercegovine.

Vijeće ministara BiH je 11. marta 2019. donijelo odluku o određivanju privremenih prihvatnih centara za smještaj migranata kojom se lokacija bivše tvornice "Bira" u Bihaću, lokacija bivšeg đakčkog doma "Borići" u Bihaću, lokacija bivše tvornice "Miral" u Velikoj Kladuši i lokacija bivšeg hotela

"Sedra" u Cazinu određuju kao privremeni prihvatni centri za smještaj migranata.

Istom odlukom je, između ostalog, definirano da privremene prihvatne centre na navedenim lokacijama, koje je uspostavio IOM (Međunarodna organizacija za migracije), IOM preda na privremeno korištenje Službi za poslove sa strancima, kao i postupak preuzimanja nekretnina. Postupak preuzimanja podrazumijeva direktnu saradnju Službe za poslove sa strancima s IOM-om na obezbjeđenju ljudskih i finansijskih kapaciteta potrebnih za preuzimanje, korištenje i upravljanje navedenim nekretninama, ali još uvijek nije realiziran.

Također, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine je na 145. hitnoj sjednici održanoj 11. novembra 2019. donijela odluke o davanju Ministarstvu sigurnosti na korištenje, bez naknade, dvije kasarne za potrebe smještaja migranata. Bivša kasarna "Ušivak", na području općine Hadžići, otvorena je u oktobru 2018. godine i raspolaže sa 720 mjesta, s odvojenim prostorom za porodice, žene i maloljetnike bez pratnje.

Privremenim prihvatnim centrom upravlja Služba za poslove sa strancima u saradnji s IOM-om. Na dan 31. decembra 2019. u objektu je boravilo 1.316 osoba, a 20. oktobra 2020. godine 938 osoba. U bivšoj kasarni "Blažuj", koja se nalazi na području općine Ilidža, kapaciteta 2.000 mjesta, 31. decembra 2019. u objektu je boravilo 427 osoba, a 20. oktobra 2020. godine 2.350 osoba.

Međunarodna organizacija za migracije koordinira aktivnosti i upravlja sa četiri privremena prihvatna centra na području Unsko-sanskog kantona koji se koriste za smještaj i zbrinjavanje migranata. Privremeni prihvatni centri za smještaj i zbrinjavanje migranata osigurani su u sljedećim objektima: Sedra, Bira, Miral i Borići.

"Sedra" u Cazinu otvorena je u julu 2018. godine. U objektu je dostupno 420 mjesta, a objekt je namijenjen za smještaj porodica i maloljetnika bez pratnje. Na dan 31. decembra 2019. godine u objektu je boravilo 338 osoba, a 20. oktobra 2020. godine 288 osoba.

"Bira" u Bihaću otvorena je u oktobru 2018. godine. Za smještaj migranata dostupno je 1.500 mjesta.

MIGRANTI U STRAHU OD HLADNOĆA
(FOTO: BHRT)

Na dan 31. decembra 2019. godine u objektu su boravile 2.242 osobe. "Bira" je zatvorena odlukom Operativne grupe za koordiniranje aktivnosti i nadzora nad migrantskom krizom na području Unsko-sanskog kantona 30. septembra 2020. bez odobrenja nadležnih državnih institucija.

"Miral" u Velikoj Kladuši otvoren je u novembru 2018. godine. Za smještaj migranata dostupno je 700 mjesta. Na dan 31. decembra 2019. u objektu je boravilo 817 osoba, a 20. oktobra 2020. godine 700 osoba.

"Borići" u Bihaću otvoreni su u januaru 2019. godine. Za smještaj migranata dostupno je 580 mjesta. Za porodice je osiguran određeni prostor. Na dan 31. decembra 2019. u objektu je boravilo 295 osoba, a 20. oktobra 2020. godine 291 osoba.

Tokom 2020. godine na području Unsko-sanskog kantona osiguran je novi prostor za smještaj migranata. Šatorski kamp "Lipa" otvoren je 21. aprila 2020, nakon sastanka predstavnika Vlade Unsko-sanskog kantona, Evropske komisije i IOM-a koji je održan 26. marta 2020. godine.

Kamp "Lipa" formiran je kao odgovor na potrebe proistekle iz vanredne situacije izazvane bolešću COVID-19, a kako bi se izmjestili migranti koji su boravili

u napuštenim i ruševnim objektima na području grada Bihaća. Ukupan kapacitet kampa je 1.000 osoba i namijenjen je za smještaj muškaraca. Na dan 20. oktobra 2020. u kampu je boravilo 1.365 osoba.

Prateći preporuke Evropske unije da se centri uspostavlja u objektima koji su vlasništvo države (lokalna zajednica, entiteti, ili državni nivo) kako bi objekti koji budu obnovljeni u svrhu prihvatanja migranata nakon njihovog odlaska ostali na raspolaganju državi te da se teret migrantske krize ravnomjerno rasporedi na cijelu Bosnu i Hercegovinu i uspostave dodatni centri izvan Unsko-sanskog kantona, Ministarstvo sigurnosti planira povećanje smještajnih kapaciteta za nezakonite migrante.

POBOLJŠANJE UVJETA

Planirana je uspostava novih privremenih prihvatnih centara izvan gradskog područja u čvrstim ili montažnim objektima kontejnerskog tipa u Unsko-sanskom kantonu, u koje će se izmjestiti migranti smješteni u "Biri" i "Miralu", a da se oni zatvore.

Jedna od aktivnosti odnosi se na poboljšanje uvjeta i povećanje smještajnih kapaciteta do 2.500 mjesta za kombinirani smještaj stranaca koji su iskazali

namjeru podnošenja zahtjeva za azil ili su tražitelji azila našoj zemlji, ili su nezakoniti migranti, u privremenom prihvatnom centru "Blažuj" u Kantonu Sarajevo.

Više se pripreme i za uspostavljanje jednog ili više privremenih prihvatnih centara ukupnog kapaciteta do 1.000 mjesta izvan Unsko-sanskog kantona, u unutrašnjosti Bosne i Hercegovine, za kombinirani smještaj stranaca koji su iskazali namjeru za podnošenje zahtjeva za azil ili su tražitelji azila u Bosni i Hercegovini, ili su nezakoniti migranti u Bosni i Hercegovini.

Aktivnosti se poduzimaju i u pravcu povećanja kapaciteta Imigracionog centra – raspoloživih 120 mjesta se dogradnjom jednog sprata na postojeći objekt povećava za dodatnih 50 mjesta.

Ministarstvo sigurnosti BiH poduzelo je aktivnosti na jačanju bosanskohercegovačkih institucija kako bi država preuzela upravljanje migracionim tokovima kako u sigurnosnom tako i u humanitarnom aspektu, te intenzivno radi na iznalaženju rješenja za jačanje kadrovskih i materijalno-tehničkih kapaciteta Granične policije BiH, agencija i sektora nadležnih za pitanja migracija i azila, te svih drugih sigurnosnih agencija kako bi se uspješnije borili protiv krijumčarenja migranata, ali i kako bi se smanjili sigurnosni rizici u lokalnim zajednicama gdje se nalazi veći broj migranata.

Ministarstvo sigurnosti je također preuzelo koordinaciju s međunarodnim partnerima kroz IPA projekte i kroz donacije da se osiguraju sredstva, specijalistička oprema i različiti uređaji potrebni za nadzor i kontrolu granice na područjima izloženim migracionom pritisku, kao i za efikasan rad policijskih službenika na graničnim prijelazima te ostalih upravnih organizacija u sklopu ministarstva.

ZAVRŠNI KOMENTAR

Ciljevi daljnjeg upravljanja kretanjem i boravkom ilegalnih migranata na teritoriji Bosne i Hercegovine su i uspostaviti bolju koordinaciju institucija bosanskohercegovačke države, u skladu s njihovim nadležnostima, kako bi se efikasno povezao sigurnosni i humanitarni aspekt i kako bi se ostvarila

bolja saradnja svih institucija i sigurnosnih agencija u skladu s njihovim nadležnostima na planu zaštite granice Bosne i Hercegovine, očuvanja javnog reda i mira te zaštite lične i imovinske sigurnosti građana.

Intenzivno se radi na koordinaciji aktivnosti svih domaćih institucija kako bi se stranci koji su nezakonito ušli u Bosnu i Hercegovinu izmjestili izvan naseljenih i urbanih sredina u za to posebno izgrađene objekte.

Neophodno je jačanje regionalne saradnje i regionalnih odgovora u vezi s migracionom situacijom na zapadnobalkanskim rutama nezakonitih migracija, jačanje bilateralne saradnje institucija i agencija koje se bave migracionim i sigurnosnim pitanjima između Bosne i Hercegovine i zemalja Evropske unije, kao i saradnje s međunarodnim i agencijama EU koje imaju mandat da se bave migracionim i sigurnosnim pitanjima.

Uspostavljanje bolje koordinacije aktivnosti s nadležnim organima na nivou regionalne i međunarodne saradnje u borbi protiv nezakonitih migracija, osnaživanje saradnje s donatorima i međunarodnim organizacijama te uspostavljanje efikasnije realizacije povratka po osnovu postojećih sporazuma o readmisiji i ubrzavanje zaključivanja sporazuma o readmisiji s državama porijekla migranata koji nezakonito ulaze u Bosnu i Hercegovinu među glavnim su prioritetima.

I konačno, svi ovi napori imaju smisla ako se ostvari saradnja svih nadležnih institucija i agencija s ciljem procesuiranja odgovornih osoba za krijumčarenje migranata, kao i efikasnog procesuiranja svih migranata za koje postoji osnovana sumnja da su počinioci krivičnih i prekršajnih djela.

Ministarstvo sigurnosti uputilo je Vijeću ministara BiH Plan mjera i aktivnosti za efikasno upravljanje migrantskom krizom u Bosni i Hercegovini koji sadrži sedam prioriteta, 24 mjere i 127 aktivnosti na usvajanje, te nakon usvajanja kreće u realizaciju prioriteta i nastavlja svoje djelovanje na upravljanju migrantskom krizom. ■

Autor je ministar sigurnosti Bosne i Hercegovine i profesor Fakulteta političkih nauka u Sarajevu

Sarajevo – Moskva: Glava u raljama medvjeda

DODIK I LAVROV: SUSRETI U FUNKCIJI PODRŠKE KREMLJA SVOME PULENU
(FOTO: SPUTNIK)

Piše: Srđan Šušnica

Otkazana radna posjeta prvog ruskog diplomate Sergeja Lavrova Bosni i Hercegovini, zakazana za 28. oktobar, i regionu (Grčkoj 26, Hrvatskoj 27. i Srbiji 28–29. oktobra), povod je za promišljanje o odnosima Rusije prema Bosni i regionu.

Da se desila, ovo bi bila druga Lavrovljeva posjeta našoj zemlji u posljednje dvije godine. Srbiji bi bila druga njegova posjeta samo u ovoj godini, a nakon ovogodišnje posjete ruskog ministra odbrane Sergeja Šojgua i prošlogodišnje Vladimira Putina. A Hrvatskoj bi ovo bila prva ruska posjeta na ovom nivou u posljednjih 15 godina.

Odnos ruske politike prema Bosni uvijek su misije duplog kolosijeka. Jedan je rezervisan za entitet RS, a posve drugačiji za državu Bosnu i Hercegovinu.

Nakon posjete Sarajevu 2018. godine Lavrov je prešao na onaj drugi, dublji kolosijek ruske politike, ponavljajući cijeli državnički protokol i teme u Banjaluci i odlazeći na čin osvještavanja budućeg ruskog hrama i srpsko-ruskog kulturnog centra.

Redovni susreti srpskog člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine i predsjednika vladajućeg SNSD-a Milorada Dodika sa visokim zvaničnicima Rusije¹ često su u funkciji predizborne podrške Kremlja svom pulenu, ali i mnogo više od toga.

PODGRIJAVANJE ZAMRZNUTOG KONFLIKTA

Sadržajem i tajmingom oni prečesto koincidiraju sa Dodikovim destabilizirajućim potezima i političkim napadima na ustavno uređenje, teritorijalni integritet i državne institucije.

Prijetnje referendumima i protivustavno održavanje jednog takvog pozivanja na ukidanje Oružanih snaga Bosne i Hercegovine ili misije OHR-a i Visokog predstavnika, te sve učestaliji pozivi na otcjepljenje entiteta RS, nekako su uvijek dobijale na snazi neposredno prije ili nakon Dodikovih susreta sa Putinom i ruskim zvaničnicima.

Podudarnost ruskih strateških i Dodikovih ličnih interesa, umotanih u (veliko)srpski politički refleks, proizvode ovu simbiozu u kojoj Dodikova politika u potpunosti monopolizuje i definiše odnos Moskve prema Bosni, ali i Srbiji.

Mnogi eksperti smatraju da Rusija insistira na dosljednom poštovanju Dejtonskog sporazuma i teritorijalnom integritetu Bosne znajući da bi njena podrška radikalnim aspiracijama bosanskohercegovačkog entiteta RS sigurno uvukla region u konflikt. Ali i da Rusija vješto koristi i diriguje Dodikov gorljivi separatizam za strašenje Zapada i pozicioniranje sebe kao globalnog igrača sa "legitimnim" zonama interesa.

Zapravo, Rusija, zauzeta mahanjem zajapurenim Dodikom i njegovim entitetom (koji je *by the way*

zapadna kreacija) pred očima NATO saveza, ne vidi nikoga drugog u Bosni. Tu nema kisika za bilo koga trećeg – osim ako se taj neko "treći" ne uklopi u ovaj destabilizirajući rusko-srpski voz.

I tu dolazimo do vagona u liku Dragana Čovića i aspiracije zavičajno-političkog hercegovačkog klana u Bosni i Hrvatskoj ka tzv. trećem entitetu.

ISFABRIKOVANO "HRVATSKO PITANJE"

Takozvano pitanje "trećeg entiteta" je nešto što Rusija želi uvrstiti u svoju političku agendu u odnosima prema Bosni. To je ustvari savršen alat Rusiji za podgrijavanje zamrznutog konflikta i blokadu euroatlantskih integracija Bosne jer pritom ne mora "prljati" ruke problemom teritorijalnog integriteta koji se postavlja kao zapreka pred Dodikovim pozivima za "mirno razdruživanje". Rusija ipak želi sebe prikazati kao faktor stabilnosti u regionu, a Zapad i NATO kao destabilizatore.

Zato obje Lavrovljeve posjete Bosni imaju ne samo "srpsko-rusku" već i naglašenu "hrvatsko-rusku" notu. Zato su u fokusu otkazane posjete bili hrvatsko-ruski

ISKRCAVANJE RUSKIH VOJNIKA NA BALKANU
(FOTO: ANTENA M)

**RUSKE VEZE SA ISFABRIKOVANIM
"HRVATSKIM PITANJEM"**
(FOTO: VEČERNJI LIST)

odnosi i podizanje pakta Dodik – Čović na viši, regionalni nivo, tj. nametanje pakta zvaničnom Zagrebu. Nametanje ovog koncepta Beogradu nije potrebno, jer on ne krije svoje snove o hrvatsko-srpskoj alijansi za postdejtonsko preustrojavanje Bosne po istorijskim aršinima ranijih propalih pokušaja 1939. i 1991–1995. godine.

Zato ni ovog puta Lavrov nije želio izostaviti sastanak sa bivšim aparatčikom Saveza komunista SR BiH iako je njegova rola zamjenika predsjedavajućeg Doma naroda daleko ispod ranga protokola za šefa diplomatije. Pitanje je koju najnižu funkciju ovaj treba da obnaša pa da ga mimoide posjeta visoke ruske delegacije.

U najavi posjete ruskog ministarstva od 22. oktobra² naprosto "bodu oči" opšta atmosfera i tajming u koje se smješta Lavrovljev dolazak, iz čega se moglo iščitati da bi pored klasične "Dodikove agende" posjetom dominiralo i potpuno isfabrikovano "hrvatsko pitanje", tj. tobožnja ugroženost i neravnopravnost bosanskih Hrvata u dejtonskoj strukturi Bosne.

Ne treba izgubiti iz vida ni činjenicu da su prije planirane posjete blagovremeno izvedene srpsko-hrvatsko-ruske pripreme za istu. Telefonski sastanci Čovića (27. aprila) i Dodika (24. marta) sa Lavrovom, Dodikova posjeta zvaničnom Zagrebu (16. septembra), te Čovićeva zvaničnom Beogradu (12. oktobra), uz potpuno ignorisanje državnih institucija Bosne.

Tu su i pozivi Dodika i Čovića zvaničnoj Moskvi za pomoć u suzbijanju pandemije virusa COVID-19, koji su rezultirali ruskom demonstracijom sile na 50 kilometara od granice NATO saveza u vidu iskrcavanja čitave jedne specijalizovane ruske vojne jedinice na banjalučki aerodrom i pokušaja da druga takva jedinica uđe u Bosnu drumskim putem iz Srbije.

Treba se zato ozbiljno zamisliti šta zapravo znači rusko poštovanje teritorijalnog integriteta Bosne i dosljedno provođenje Dejtona.

Nakon prošle Lavrovljeve posjete svi domaći komentari, čak i pojedinih diplomata u Sarajevu, požurili su olako shvatiti njegove izjave o poštovanju teritorijalnog integriteta kao tobožnji udarac Dodikovoj separatističkoj politici i njemu samom. To je naprosto ljudski instinkt, ali i naivni pokušaj tranquilizacije nespokoјstva i straha od novog konflikta koji kontinuirano lebde iznad ove zemlje i njenih građana. Vrijeme ih je demantiralo, a tek će.

Svaki put kada ruski zvaničnici podržavaju teritorijalni integritet i dosljedno provođenje Dejtona i ravnopravnost konstitutivnih naroda u prevodu sa ruskog to znači viđenja mira i uređenja Bosne po formuli "rješenja sa dvije države" (a možda i tri).

BULDOŽER DIPLOMATIJA

Šest mjeseci prije Lavrova, Valentina Matvijenko je prilikom posjete Bosni retorikom buldožer diplomate

napadala državne pravosudne i izvršne institucije te agresivno zahtijevala da se sva vlast preda entitetima. Taj koncept "vraćanja na izvorni Dejton" još je jedan ruski alat za blokadu funkcionisanja države i pristupanja Bosne NATO savezu uz koji se može izgovarati floskula o poštovanju teritorijalnog integriteta.

Prije godinu dana na Međunarodnom debatnom klubu Valdai u Sočiju Lavrov je bez ikakvih ograda uporedio dejtonsku organizaciju Bosne i "specijalni status" entiteta RS sa predloženim rješenjem palestinsko-izraelskog sukoba po formuli "rješenja sa dvije države", ali i sa predloženim specijalnim statusom tzv. zajednice srpskih opština na Kosovu.

SRPSKI NACIONALIZAM

Po Lavrovu, koncept dejtonske decentralizacije Bosne je nešto što je, na rusko insistiranje, ubačeno i u sporazum iz Minska, kao formula rješavanja sukoba u Ukrajini, jer potrebna je visoka decentralizacija Ukrajine unutar koje bi Donjeck i Lugansk imali specijalni status kao što ga ima entitet RS.

Lavrov se tada požalio kako *SAD i vodeće države zapadne Evrope nagovaraju bosanske i neke hrvatske partije koje oni kontrolišu da idu ka stvaranju unitarne države u Bosni. Cilj je jasan: oni žele uvući Bosnu u NATO savez. Sve vrste trikova se koriste u tom cilju, uključujući i pokušaje da se revidiraju relevantne rezolucije Savjeta bezbjednosti UN-a*, aludirajući na Rezoluciju 1244.

Lavrov istovremeno kritikuje SAD navodeći da *(briselski) sporazum (o formiranju zajednice srpskih opština) stoji na papiru već četiri godine. Trenutno se čine pokušaji, asistirani od strane SAD-a, da se to (sporazum) revidira i da se stvori stanje u kojem bi Kosovo, zajedno sa bazom Bondsteel, najvećom američkom vojnom bazom u Evropi, imalo pravo da bude uvučeno u NATO savez.*³

Nema potrebe isticati koliko je ova ruska vizura jednoznačna sa slikom kakvu o Bosni ima velikodržavni srpski nacionalizam. U toj vizuri pravo na samoopredjeljenje se podrazumijeva, samo treba riješiti pitanje osnovanog povoda za nezavisnost koji bi, uzgred, sutra mogao biti i *casus belli*.

Koje su granice destabilizacije Bosne pod dirigentskom palicom ruske politike, krucijalno je pitanje. Moskva je više nego jasno pokazala svoju odlučnost da održi destabilizirajući *status quo* i solidnu snagu proruskih aktera u Bosni, na Kosovu i u Crnoj Gori.

Toliko jasno da je probudila uspavani Zapad, koji sada vrši intenzivan pritisak da se upravo ti zamrznuti konflikti riješe bez odlaganja. Jači angažman SAD-a i EU u Bosni i na Kosovu, proširenje NATO saveza u regionu i ovogodišnji izvještaj američkog Senata o agresivnom miješanju Rusije u Bosni čine nervoznim kako Rusiju tako i Dodika.

Pritisak Zapada na Srbiju kao generatora jugoslovenskih ratova devedesetih da zaključi sporazum o priznavanju Kosova, sporazum iz Washingtona, već poodmakle inicijative za reformu ustavnog uređenja Bosne te neizvjesnost ostanka Donalda Trampa u Bijeloj kući sigurno su uticali na snažniju diplomatsku kontraofanzivu Rusije u regionu, koju ne stižava ni pandemija.

Učestale Lavrovljeve posjete regionu dio su tih napora, kao i promjene ruskog diplomatskog tima u državama koje Moskva vidi bitnim za držanje regiona u ruskom ključu. U region se 2019. godine vratio "Putinov gubernator za Balkan" Aleksandar Bocan-Harčenko, bivši ambasador u Bosni i Hercegovini, a sada u Srbiji, i sasvim je izvjesno da bi nova ruska inicijativa bila koordinirana iz Beograda. Novi ruski ambasadori su imenovani i u Bosni (Igor Kalabuhov, 2020), Hrvatskoj (Andrej Nesterenko, 2020) i Crnoj Gori (Vladislav Malenikov, 2019).

ČOVIĆ I DODIK

U novoj inicijativi moguće je zamisliti da Moskva preko dvojca Dodik – Čović agresivnije krene stvarati momentum za miješanje Zagreba i Beograda u unutrašnja pitanja Bosne, prije svega radi pritiska i iznuđivanja koncesija od bosanskih političkih lidera. I to je već počelo.

Baš u vrijeme planirane Lavrovljeve posjete Dodik je najavio tzv. zajedničku srpsko-hrvatsku izjavu kao svojevrsno ultimativno nametanje cijeloj Bosni dodikovsko-čovićevsko-ruskog modela postojanja i funkcionisanja države – kao labave zajednice triju "država". Po principu ili prihvatite ili ide "razdruživanje".

Pored toga, u Bosni su sve prisutniji radikalni ultimatum hercegovačkog HDZ-a da će doći do ponovnog samoproglašenja tzv. Herceg-Bosne ukoliko se izborni zakon u Bosni ne promijeni onako kako su to Čović i njegovi ruski pokrovitelji zamislili. Pitanje je koliko će Zagreb ostati imun na isfabrikovanu ugroženost bosanskih Hrvata.

"PONUDA KOJA SE NE MOŽE ODBITI"

Rusija bi mogla ucjenjivati zvanično Sarajevo is-fabrikovanim "srpskim" i "hrvatskim" pitanjem. Moguće je zamisliti da ultimativnim djelovanjem dvojca Dodik - Čović, potpomognutog Beogradom (manje vjerovatno i Zagrebom), nova ruska inicijativa "lupi" ponudu zvaničnom Sarajevu "koja se ne može odbiti".

Sarajevu bi Moskva mogla ponuditi sve što i tzv. srpskom svetu, pa i velikodušnije, dok joj kao sjekira nad glavom vise prizori trenutnog rata u Azerbejdžanu i Dodikovi secesionistički pokliči kao svojevrsni podsjetnik o fragilnosti mira u Bosni.

Istorijsko-političke paralele između Nagorno-Karabaha (i Armenije) i entiteta RS (i Srbije) jako su uznemirujuće. Nagorno-Karabakh je svojevrsna "RS na steroidima", a blizina Rusije omogućuje Armeniji ono o čemu i najumiveniji nacionalisti u Srbiji i entitetu RS vječno sanjaju – moć i *card blanch* da rade šta žele.

Rusko djelovanje u Bosni i zalaganje za "hrvatski" entitet brzo može poprimiti formu izjave bivšeg ruskog ambasadora u Hrvatskoj Anvara Azimova da on *više štiti hrvatske interese nego ruske*. Ali i formu, intenzitet i upornost koji su pokazani od proruskog opozicije u Crnoj Gori od 2015. naovamo.

Kao što je u Crnoj Gori bio zagledan u početničku opoziciju, moguće je da će novi ruski ambasador u Zagrebu Nesterenko biti najviše zagledan u hercegovački zavičajno-politički klan koji, iako u opoziciji, dominira hrvatskom ultradesničarskom i neoustaškom političkom scenom. A preko njih Nesterenko bi mogao gubernirati i radikalizirati i iskonstruisane etnonacionalne frustracije hercegovačkih Hrvata do željenog nivoa i smjera.

Moguće je zamisliti da se u ruskoj verziji "mrkve i štapa" Bosni ponude ozbiljne ruske gasne investicije. Tokom posjete 2018. godine Lavrov je ponudio uključivanje Bosne u izgradnju gasovoda "Turski tok", hvaleći ugovor o izgradnji rusko-srpskog LNG terminala kod Zvornika. Možda bi Bosni bio ponuđen terminal u Neumu, Stocu, Tuzli. Možda bi na stolu bile i donacije ruskog naoružanja i izvozni poslovi za namjensku industriju, što bi moglo biti privlačno s obzirom na to da se odvija tiha regionalna trka u naoružanju.

Da li je moguće da nove inicijative idu tako daleko da Rusija garantuje Bosni teritorijalni integritet i trankvilizaciju aspiracija "srpskog sveta"?

Sve u zamjenu za suspenziju pristupanja NATO savezu i entitetske referendume po tom pitanju, za obustavljanje projekta Južne gasne interkonekcije, za nepriznavanje Kosova i nezauzimanje EU kursa i sankcija spram Rusije. Kremlj sigurno želi ostaviti snažan utisak na Bosnu i region, ali i na Zapad, uz podtekst: dolazimo najšire moguće ruke, a ako budemo morali otići bez stisnute ruke odlazimo sa najcrnjim scenarijem po region, a Bosnu posebno.

U tom smislu svaka sljedeća ruska inicijativa ka Bosni možda i neće biti ugodna za njene lidere.

Ser Winston Churchill je imao uzrečicu: Teško je urazumiti tigra (ili ruskog medvjeda, svedeno) dok mu je vaša glava u raljama.

Od scenarija davanja političkih koncesija Rusiji gori je sigurno scenarij teledirigovanih samoproglasa, secesija i konflikata u koji se potom uvlače i Hrvatska i Srbija sa novim "ruskim mirom" i podjelom Bosne na tri samostalne države. Naspram ovoga, *status quo* ovakav kakav jeste, sa svim blokadama države i atacima iz susjedstva, djeluje kao šetnja po toplom ljetnjem pljusk. ■

BILJEŠKE

- 1 Milorad Dodik se do danas najmanje deset puta susreo sa Vladimirom Putinom: Beograd, 23. 3. 2011. prilikom Putinovog posjeta Srbiji; Sankt-Petersburg, 21. 6. 2012. na marginama ekonomskog foruma; Moskva, 18. 9. 2014. pred opšte izbore u Bosni; Beograd, 16. 10. 2014. prilikom Putinovog posjeta Srbiji; Moskva, 22. 9. 2016. pred lokalne izbore, ali i pred održavanje neustavnog referenduma o također neustavnom prazniku 9. januaru, tzv. krsnoj slavi i danu entiteta RS; Sankt-Petersburg, 2. 6. 2017. na marginama ekonomskog foruma i prvi put nakon što je Dodik stavljen na crnu listu SAD-a; Sankt-Petersburg, 2. 6. 2018. na marginama ekonomskog foruma; Soči, 30. 9. 2018. pred opšte izbore i dvije sedmice nakon Lavrovljevog posjeta Bosni i Banjaluci; Beograd, 17. 1. 2019. prilikom Putinovog posjeta Srbiji i prvi susret u svojstvu člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine; Moskva, 24. 6. 2020. prilikom proslave Dana pobjede, kada su upriličeni i susreti sa ministrom odbrane Sergejem Šojguom, Aleksandrom Lukašenom i predsjednikom paradržave Južne Osetije Anatolijem Bibolovim.
- 2 Press izvještaj od 22. oktobra 2020. dostupan na: https://www.mid.ru/en/web/guest/ukraine/-/asset_publisher/HfLxJk5I2xvu/content/id/4401503#4 (pristupljeno 25. oktobra 2020)
- 3 Dostupno na: https://www.mid.ru/en/web/guest/foreign_policy/international_safety/conflicts/-/asset_publisher/xIEMTQ3OvzcA/content/id/3826083 (pristupljeno 25. oktobra 2020)

Dr. Harun Karčić, urednik i novinar na Al Jazeera Balkans, piše za Atlantsku inicijativu o jednom od trenutno najvećih svjetskih žarišta

Nagorno-Karabah: Otapanje "zamrznutog konflikta"

NAGORNO-KARABAH: SEKULARNI NACIONALIZAM I TERITORIJALNE PRETENZIJE
(FOTO: ARMENIAN DEFENCE MINISTRY HANDOUT)

Piše: Dr. Harun Karčić

U septembru 2020. godine ponovno je eskalirao dugogodišnji sukob između Armenije i Azerbejdžana zbog kontrole nad pokrajinom Nagorno-Karabah. Riječ je o jednom od najstarijih sukoba na području bivšeg Sovjetskog Saveza. Zbog strateške lokacije te regije, ali i samog Kavkaza, mnoge susjedne velesile imaju velike interese i podržavaju suprotne strane u tom sukobu.

Zbog čega ratuju dvije kavkaske države?

Nagorno-Karabah, odnosno Gorski Karabah, pokrajina je koja se nalazi u Azerbejdžanu. Sastoji se od većeg planinskog dijela na sjeveru i zapadu te nizinskog područja na istoku i sjeveroistoku. Kavkaz je bio pod perzijskom kontrolom sve do izbijanja rusko-perzijskog rata, koji je trajao od 1804. do 1813.

HISTORIJA JEDNOG SUKOBA

Usljedilo je potpisivanje Sporazuma iz Gulistana 1813, nakon čega je regiju anektirala carska Rusija. Južni Kavkaz ostao je u sastavu Rusije do Oktobarske revolucije i ruskog građanskog rata (1918–1922), a nakon pobjede boljševika Nagorno-Karabah bio je, uprkos armenskoj većini, proglašen autonomnom oblašću Sovjetske Socijalističke Republike Azerbejdžana.

Zatim se, između 1922. i 1936, nalazio u sastavu Zakavkaskе Sovjetske Federativne Socijalističke Republike.¹

Armenska Sovjetska Socijalistička Republika nikad nije odustala od prisajedinjenja te pokrajine, tako da

je čak tokom 1960-ih i 1970-ih bilo više neuspješnih armenskih pokušaja da anektiraju pokrajinu Nagorno-Karabah. Prema popisu stanovništva iz 1989. godine Armenci su činili 76,9 posto, dok su Azerbejdžanci činili 21,5 posto.²

Uoči raspada Sovjetskoga Saveza armenski zastupnici su 1988. godine u oblasnoj karabaškoj vladi glasali za sjedinjenje s Armenijom. Vlasti u Bakuu su se oštro usprotivile bilo kakvom cijepanju svoje teritorije i ubrzo se nasilje pretvorilo u frontalni rat.

Krvavi rat između dvije države traje sve do 1994. godine i rezultira potpunom kontrolom Armenije ne samo nad pokrajinom Nagorno-Karabah već i nad okolnim mjestima. Armenske snage i njima lojalni pobunjenici iz pokrajine Nagorno-Karabah zauzeli su blizu 20 posto teritorije Azerbejdžana. U borbama je ubijeno blizu 30.000 ljudi, dok je više od milion raseljeno u susjedne zemlje.³

Shodno međunarodnom pravu, Nagorno-Karabah i sedam drugih područja koja su anektirali Armenci smatraju se okupiranom azerbejdžanskom teritorijom.

Kako su reagirale susjedne zemlje?

Kad je riječ o regionalnom savezništvu, tri su glavna aktera na Kavkazu – kako kroz historiju tako i danas – Turska, Rusija i Iran.

ULOGA TURSKE I RUSIJE

Turska je bila prva zemlja koja je priznala nezavisnost Azerbejdžana 1991. godine.⁴ Njihovi politički, ekonomski i međuljudski odnosi izuzetno su prisni, a to najbolje opisuje popularna parola 'Bir millet, iki devlet', odnosno 'Jedan narod, dvije države', što ukazuje na obostrano njegovanje turskih korijena.

Azerbejdžan je toliko bitan da, po tradiciji, novoizabrani predsjednici i premijeri Turske za svoju prvu inostranu posjetu biraju tu zemlju ili Tursku Republiku Sjeverni Kipar.

Što se tiče vojne saradnje, tursku podršku Azerbejdžanu karakterizira koordiniranost, otvorenost i brzina. Azerbejdžanski oficiri se godinama školuju u Turskoj. Ankara također redovno šalje vojne

instruktore i specijalne jedinice na zajedničke vježbe u Azerbejdžan.

U pogledu oružja i opreme, Turska je, nakon Rusije i Izraela, treći najveći dobavljač oružja i vojne opreme azerbejdžanskoj vojsci – uključujući i vojne dronove tipa Bayraktar TB2 i raketne lansere.⁵

Zanimljivo je primijetiti da su sve glavne političke opcije – ne samo stranka AKP već i ultranacionalistički MHP i kemalistički CHP – kao i manje stranke poput IYI partije, DEVA-e i Gelecek Partisi, nedvosmisleno podržale Azerbejdžan.⁶

Ruska reakcija bila je uglavnom ambivalentna. Iako Moskva vojno podržava Jerevan i ima dvije vojne baze s gotovo 5.000 vojnika, nije čvrsto podržala nijednu stranu u ovom sukobu. Razlog leži u činjenici da Rusija želi održati dobre odnose s objema državama.

Naime, što se tiče Moskve, Azerbejdžan je idealan susjed – ne samo da kupuje rusko oružje i održava prisne diplomatske odnose s Moskvom nego i ne dozvoljava Sjedinjenim Američkim Državama uspostavljanje bilo kakvih vojnih baza na svojoj teritoriji, niti pokazuje ambicije da se približi Evropskoj uniji ili NATO-u. Baku vodi multilateralnu vanjsku politiku i nikada ne kritikuje poteze Moskve.

Takav stav Moskva izuzetno cijeni. Zauzvrat, Armenija je važna Rusiji i Moskva je jasno dala do znanja da će podržati Jerevan ako se rat prelije na njenu suverenu teritoriju. Ipak, sadašnji premijer Armenije Nikol Pashinyan došao je na vlast nakon takozvane armenske revolucije 2018. godine, kada je svrgnut tadašnji premijer Serzh Sargsyan.

Moskva nikad nije bila ljubitelj sličnih *obojenih revolucija* i stoga ne gaji naročite simpatije prema Pashinyanu.⁷ Moskva će donekle dozvoliti napredovanje azerbejdžanskih snaga kao izraz poštovanja prema toj zemlji i njihovoj samostalnoj vanjskoj politici koja ne ovisi previše o Zapadu, dok će istovremeno Jerevanu dati do znanja koliko je zapravo ovisan o Rusiji, te da je to potrebno više cijeniti u budućnosti. Rusiji ide u prilog činjenica da Evropska unija, koja je podržala armensku revoluciju 2018, sada nijemo posmatra rat s Azerbejdžanom.

MAPA S POZICIJAMA AZERBEJDŽANA, ARMENIJE I NAGORNO-KARABAHA: KAVKASKI SUKOB S VREMENA NA VRIJEME UZAVRE (FOTO: AL JAZEERA)

OD TEHERANA DO WASHINGTONA

Iran je podržao Armeniju jer ima komplikovan odnos s Azerbejdžanom. Teheran ima snažne ekonomske odnose s Jerevanom, koji je najveći uvoznik nafte, plina i električne energije iz Irana. Istovremeno, Iran i Azerbejdžan dijele granicu dugu više od 760 kilometara, kao i dio Kaspijskog jezera, koje je bogato naftom i plinom, i imaju brojne teritorijalne sporove.

Naime, kako smo naveli, u prošlosti je Perzijsko Carstvo kontrolisalo cijeli Kavkaz, uključujući i Azerbejdžan, ali je to izgubljeno nakon rusko-perzijskog rata 1826–1828.

Iran je pokušao proširiti svoj utjecaj u Azerbejdžanu ranih 1990-ih, nakon raspada Sovjetskog Saveza, ali bez mnogo uspjeha. Iako su stanovnici Azerbejdžana pretežno šiiti, kao što su i stanovnici Irana, to nije rezultiralo formiranjem prirodnog savezništva. Kamen spoticanja je sjeveroistočni dio Irana, koji je nekada pripadao Azerbejdžanu i u kojem živi blizu 20 miliona etničkih Azera. Mnogi Azeri sjeverni dio Irana smatraju južnim Azerbejdžanom i imaju teritorijalne pretenzije prema toj teritoriji. Štaviše, Teheran je, logikom neprijatelj-mog-neprijatelja-je-moj-prijatelj, odlučio podržati Armeniju⁸ i oslabiti Azerbejdžan.

Drugi razlog su bliske veze Azerbejdžana i Izraela, dviju zemalja koje godinama tijesno sarađuju u pogledu razmjene obavještajnih podataka i vojne saradnje.⁹

Kako su reagovale zapadne sile?

Što se tiče Sjedinjenih Američkih Država, Washington je od 1997. godine jedan od triju članova

koji sudjeluju, zajedno s Francuskom i Rusijom, u posredničkim naporima koje ulaže Minsk grupa između Armenije i Azerbejdžana.

Washington je 2001. godine zauzeo čvrst stav i pozvao predsjednike Armenije i Azerbejdžana na direktni sastanak u državi Florida, uz američko posredovanje, ali to nije rezultiralo značajnim napretkom. Tokom posljednjih sedmica američki politički krugovi nisu obraćali previše pažnje na trenutni sukob jer Sjedinjene Američke Države više nemaju direktne interese u regiji Južnog Kavkaza.

Zapravo, nakon izbijanja aktuelnog sukoba Sjedinjene Države su bile među posljednjim da izdaju saopćenje. Slično je i s NATO-om i generalnim sekretarom Jensom Stoltenbergom, koji je jasno rekao predsjedniku Armenije da Alijansa nije strana u sukobu te da nema direktan interes.¹⁰

Evropska unija se pokazala nesposobnom, ali i nespremnom, da preuzme snažniju medijatorsku ulogu i ograničila se na službena saopćenja.

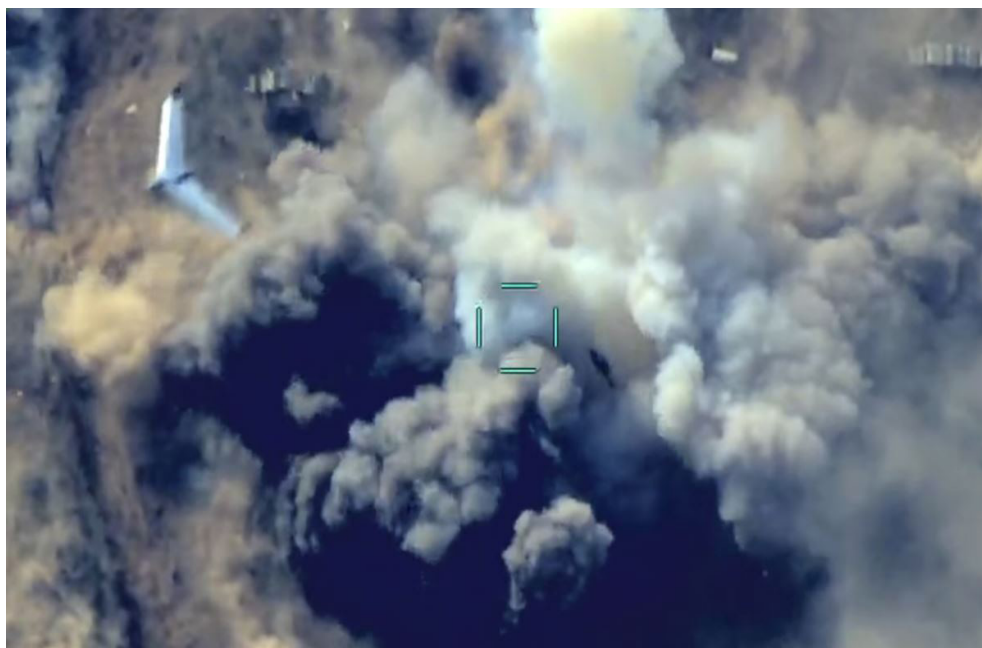
SCENARIJ RASPLETA

Kakva je budućnost Južnog Kavkaza?

Kavkaski zamrznuti sukob s vremena na vrijeme uzavre. Od prošlog primirja, 2016. godine, prevladala je nategnuta pat-pozicija. Ipak, cijena tekućeg sukoba već sada je neizdrživo visoka iako nijedna zemlja neće priznati stvarni broj vojnih žrtava.

Uprkos žestokoj retorici jerevanskih dužnosnika o slobodi i nacionalnom samoopredjeljenju, Armenija

**AZERBEJDŽAN KORISTI
DRONOVE BAYRAKTAR TB2,
KOJIMA NANOSI VELIKE
GUBITKE ARMENIJI**

podnosi velike ljudske gubitke zbog azerbejdžanskih dronova Bayraktar TB2 proizvedenih u Turskoj i Harop "kamikaza-dronova" proizvedenih u Izraelu.

Azerbejdžan je, s druge strane, očito uložio novac za rađen prodajom nafte i plina da stekne sofisticirane odbrambene sisteme i modernizira svoju vojsku i ne pokazuje spremnost za prekid vatre.

Vlada Azerbejdžana očigledno je frustrirana činjenicom da pregovori u posljednje dvije decenije, s njihovog gledišta, nisu donijeli nikakve rezultate i stoga je odlučna da vojnim putem povрати kontrolu nad svojom okupiranom teritorijom.

Armenija, s druge strane, insistira na pravu na samoopredjeljenje naroda i ukazuje na to da je Nagorno-Karabakh većinski naseljen Armencima.

Iako obje države, ali nerijetko i zapadni analitičari, često posežu za vjerskim argumentima u nastojanju da pojašne korijene sukoba, činjenica je da je riječ isključivo o sekularnom nacionalizmu i teritorijalnim pretenzijama.

Novi rat koji se rasplamsao oko Nagorno-Karabaha poraz je diplomacije i dokaz nezainteresiranosti zapadnih sila za konflikte na rubu Evrope. Sjedinjene Američke Države su se, kao globalna sila, definitivno povukle, a taj vakuum – ne samo na Bliskom istoku već i na Kavkazu – popunjavaju sve više Rusija, Turska, Francuska i Iran.

Uzimajući u obzir da je riječ o Kavkazu, regiji u kojoj su se tokom protekla dva stoljeća više puta sukobljavala tri velika carstva – Osmansko, Rusko i Safavidsko – ne treba isključiti mogućnost da ovaj sukob dublje uvuče današnje nasljednice tih carstava. ■

BILJEŠKE

- 1 P. L. Dash. "Nationalities Problem in USSR: Discord over Nagorno-Karabakh." *Economic and Political Weekly*, vol. 24, no. 2, 1989, pp. 72–74. JSTOR, www.jstor.org/stable/4394241 (Prisupljeno 26. oktobra 2020)
- 2 Podaci Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Azerbejdžana, <https://m.mia.gov.az/?preview/en/content/29863/>
- 3 Alex Ward, "The conflict between Armenia and Azerbaijan, explained", <https://www.vox.com/21502327/armenia-azerbaijan-nagorno-karabakh-war-explained> (7. oktobra 2020)
- 4 Relations between Turkey and Azerbaijan, <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-azerbaijan.en.mfa>
- 5 Suzan Fraser, "What lies behind Turkish support for Azerbaijan", <https://apnews.com/article/turkey-territorial-disputes-azerbaijan-ankara-armenia-9a95d9690569623adedffe8c16f3588d> (2. oktobra 2020)
- 6 Gozde Bayar, Turkish parties condemn Armenian attack on Azerbaijan: Ruling and opposition parties issue joint statement supporting Azerbaijan, <https://www.aa.com.tr/en/azerbaijan-front-line/turkish-parties-condemn-armenian-attack-on-azerbaijan/1988583> (28. septembra 2020)
- 7 Nicu Popescu, "A captive ally: Why Russia isn't rushing to Armenia's aid", https://www.ecfr.eu/article/a_captive_ally_why_russia_isnt_rushing_to_armenias_aid (8. oktobra 2020)
- 8 Murat Sofuoglu, "What's Iran's role in the Armenia-Azerbaijan clash?", <https://www.trtworld.com/magazine/what-s-iran-s-role-in-the-armenia-azerbaijan-clash-40114> (28. septembra 2020)
- 9 Emil Avdaliani, "Defying Geography: The Israel-Azerbaijan Partnership", <https://besacenter.org/perspectives-papers/israel-azerbaijan-partnership/> (31. augusta 2020)
- 10 President of Armenia visits the NATO Headquarters, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_179008.htm (21. oktobra 2020)

IZRADU BILTENA JE PODRŽALA
AMBASADA KRALJEVINE NORVEŠKE U BOSNI I HERCEGOVINI

Norwegian Embassy
Sarajevo